הִלְכוֹת דְּבָרִים הָאֲסוּרִים בִּסְעוּדָה

בִּיאוּרִים וּמוֹסָפִים

סִימָן קסט

דִּין שַׁמַּשׁ הַסְּעוּדָה

[משנ"ב ס"ק ג]

דְּיוּכַל לָבוֹא לִידֵי סַכָּנָה עַל-יְדֵי זֶה[1].

1) ולקמן (סי' תרי"ז ס"ק ח) כתב שצריך להיזהר בזה מאד.

[משנ"ב ס"ק ו]

וּמְרַתֵּת וְיִשָּׁפֵךְ הַכּוֹס מִיָּדוֹ[2].

2) **ולגבי הנכנס לסעודה, כתב השו"ע לקמן** (סי' קע סי"ח) **שלא יקח את חלקו ויתננו לשמש, אלא יניח מקודם את מנתו לפניו, ולאחר מכן ימסרנה לשמש. ובטעם הדבר כתב המשנ"ב שם** (ס"ק לט) **בשם הב"ח, שיש לחוש שמא יבוא לידי קטטה עם בעל הבית, שנראה שחלקו בזוי בעיניו ואינו חפץ בו ומחמת זה מוסרו לשמש, ועל כן יניח מקודם את מנתו לפניו, שבכך מראה שהיא מקובלת בעיניו, ורק לאחר מכן ימסרנה לשמש. ובשם הלבוש** כתב, שיש לחוש שמא יהיה קלקול בסעודה ויצטרך לחלק את מנתו לשאר המסובים, ולפיכך יניחנה לפניו עד לאחר הסעודה, ורק לאחר מכן יתננה לשמש. וכתב שם הט"ז, שלטעם הלבוש אין צריך להמתין אלא עד לאחר שיניח לכל אחד מהמסובים את חלקו כראוי.

ולגבי אורחים הנכנסים אצל בעל הבית, כתב השו"ע לקמן (שם סי"ט) שאינם רשאים ליטול את מנותיהם וליתנן לבנו או לעבדו של בעל הבית, אלא אם כן נטלו רשות מבעל הבית. וכתב המשנ"ב שם (ס"ק מ) בשם המג"א והא"ר, שהאיסור הוא דוקא באופן שיש סעודה מצומצמת, שאז מתבייש בעל הבית כשיחסר לאורחים, אבל אם יש הרבה אוכל על השולחן, שלא יחסר על ידי נתינתם כולם, רשאים האורחים ליתן להם, וכל שכן אם כבר סיימו כולם לאכול ונשאר מן המאכלים, שמותר לאורחים לתת להם מן השיריים. ובשם ספר שמן רוקח כתב, שחוכך הוא בכל זה להחמיר.

[משנ"ב ס"ק ט]

אֲלָא־אִם־כֵּן רוֹאֶה שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל בְּלִי נְטִילָה[3].

3) ואם הלחם של האוכל והוא יכול לקחתו בעצמו, כתב לעיל (סי' קסג ס"ק יב) שאף שאין בזה משום 'לפני עור', מ"מ אסור לתיתו לו, משום שאסור לסייע לעוברי עבירה.

ודוקא להושיט לו את המאכל אסור, אבל לתת לו רשות לקחת בעצמו, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סי' יג אות א) שאין בכך איסור 'לפני עור', אף על גב שיכול לעכבו מלקחת על ידי שלא יתן לו רשות, ואין בזה אלא משום מצות 'הוכח תוכיח', וכשיודע שלא ישמע לתוכחתו הרי הוא פטור. ולכן די בכך שאומר לו שכיון שאינו רוצה לברך אסור לו לתת לפניו אוכל ומשקה, ואינו מחויב לעכבו מלאכול ממאכליו.

ומי שבא אליו אורח אפיקורס, כתב בשו"ת אגרות משה (שם אות ה), שכיון שאין ברכתו נחשבת ברכה, נמצא שאף כשישמע לו ויברך, נחשב הדבר כאילו לא בירך, ומ"מ מסתבר שצריך לומר לו לברך, שהרי יתכן שיברך על דעת המארח שמצווהו לברך להשי"ת [וראה משנ"ב לקמן סי' רטו ס"ק י, ומה שכתבנו שם].

[משנ"ב ס"ק י]

אִם־כֵּן אֵין מָקוֹר לְדִין זֶה[4].

4) **ואף שכאן לא הכריע בפירוש אם אסור לתת לאדם לאכול,** כשספק אם יטול ידיו ויברך, מ"מ לעיל (סי' קסג ס"ק יא ובביה"ל שם ס"ב ד"ה ואסור) **כתב בפירוש שמעיקר הדין יש להקל בזה** [וראה **שדי חמד כללים מערכת ו כלל בו ס"ק י**]. **ובטעם הקולא במקום ספק, כתב החזו"א** (שביעית סי' יב ס"ק ט) **שכיון שאם נמנע מלתת להם מאכל, נמנע חסד ודרכי חיים ושלום מעצמנו ומהם, והם רק עמי הארץ וחייבים אנחנו להחיותם ולהיטיב עמהם, וכל שכן שלא להרבות שנאה ותחרות בינינו ובינם, ואם לא ניתן להם יעברו על 'לא תשנא' ועל עוד כמה לאוין, שאין איסורם קל מאיסור זה שאנו באים להציל אותם ממנו, לכן שקלו חז"ל בפלס עד כמה יש להתנהג לקונסם ולמשוך ידינו מהם, שלא נגרום להם ולנו מכשולים גדולים יותר, והחליטו להקל בזה במקום ספק.**

ואף אדם שנראה שאינו מתכוון ליטול ידיו ולברך, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' לז, ושם בסי' רה הגהות לסי' קסג) **שאם אומר לו ליטול ידיו ולברך, יש להקל בזה, כיון שאפשר שישמע לו ויעשה כן** [וכן משמע בביה"ל לעיל (סי' קסג ס"ב ד"ה ואסור), וראה מה שכתבנו בסוף הע' זו בשם החזו"א, וראה לשון המשנ"ב לעיל ס"ק ט].

ולגבי אדם שאינו שומר מצוות [שבזמנינו לא יברך] אך הוא תומך תורה וכדו', **יש צורך להגיש לפניו מאכל, כתב הגרש"ז אויערבך** (שו"ת מנחת שלמה ח"א סי' לה אות א) **שאם יש חשש שעל ידי שיציעו לו לברך יפגע וישנא לומדי תורה, מותר לכבדו באכילה ובשתייה, כדי שלא יכשל בעבירות חמורות יותר על ידי שנאתו** [אכן סיים שהדבר צריך הכרע]. **והוסיף** (משנ"ב ביצחק יקרא) שמותר **להאכיל חילוני כדי להפרישו משנאת ישראל, והוא הדין כדי להפרישו מאיסור מאכלות אסורות שיאכל במקום אחר, אבל לקנות לו דבר מאכל, דעתו שאם אפשר ראוי להתחמק מכך מבלי שיפגע.**

ומי שיש לו שותף שאינו שומר תורה ומצוות, ומחמת הנימוס צריך להגיש לפניו מאכל ומשקה, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סי' יג אות ה) **שבפעם הראשונה שבא אליו יכול להעמיד לפניו מאכל ומשקה כפי הנימוס, ויאמר לו ליטול ידיו ולברך, ולאחר מכן יניח לו לאכול ולשתות כרצונו. וכיון שכבר הראה לו שהוא בעל נימוסין ודרך ארץ, כשיבוא אליו בפעם השניה, יאמר לו מתחילה שאינו יכול לתת לו את המאכל, מאחר שחייב הוא ליטול ידיו ולברך.**

ומכירת מאכל למי שאינו מברך, כתבו בשו"ת תורת חסד (או"ח סי' ה) **ובשו"ת בית יצחק** (או"ח סי' כט אות א) **ובספר דעת תורה** (סי' קסג ס"ב, **וכעין זה בשו"ת מהרש"ם ח"ו סי' יא**) **שמותרת, מפני שאין בזה איסור 'לפני עור' מדאורייתא, כיון שהיה יכול לקנות מאכל במקום אחר, ואין זה 'תתי עברי דנהרא', ואף שמ"מ יש בזה איסור 'מסייע לדבר עבירה', מ"מ יש להקל ולסמוך על הפמ"ג לעיל** (סי' קסג א"א ס"ק ב) **שסובר שעל איסור דרבנן לא נאמר איסור 'מסייע'** [ובמשנ"ב שם ס"ק יב צ"ל לדבריו], **על כל פנים לענין אכילה בלא נטילה וברכה, שאינו אוכל דבר איסור אלא רק מבטל מצוה,** וכן כתבו הגרי"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א סי' כ) ובשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' לז) להלכה. **ובשו"ת שבט הלוי הוסיף, שביותר יש להקל באופן שאינו נותן לו לאכול ממש, ובפרט כשיתכן שיטול ידיו ויברך. ובספר מעשה איש** (ח"א עמ' רלד) **הובא בשם החזו"א, שיעץ למוכר שיתלה שלט שצריך לברך, ודי בכך אף שיתכן שלמעשה לא יברכו** [וראה הע' הבאה].

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com

הִלְכוֹת דְּבָרִים הַנּוֹהֲגִים בַּסְּעוּדָה

קסט דִּין שַׁמַּשׁ הַסְּעוּדָה, וּבוֹ ג׳ סְעִיפִים:

א א*כָּל דָּבָר שֶׁמְּבִיאִין לִפְנֵי הָאָדָם (א) שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֵיחַ וְהָאָדָם תָּאֵב לוֹ, (ב) *צָרִיךְ לִתֵּן מִמֶּנּוּ (ג) *לַשַּׁמָּשׁ (ס) מַיָּד. וּמִדַּת חֲסִידוּת הוּא לִתֵּן לוֹ *מַיָּד (ד) מִכָּל מִין (ה) וְלֹא יִתֵּן לוֹ כָּל זְמַן שֶׁהַכּוֹס (ו) בְּיָדוֹ אוֹ (ז) בְּיַד בַּעַל־הַבַּיִת (וְדַוְקָא לְשַׁמָּשׁ, אֲבָל לְאַחֵר שֶׁבַּסְּעוּדָה מֻתָּר (ח) לִתֵּן (ג) בְּכִי הַאי גַּוְנָא) (הר״י ס״פ אלו דברים). ג*וְאָסוּר (ט) לִתֵּן לוֹ פְּרוּסַת פַּת אֶלָּא־אִם־כֵּן יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁנָּטַל יָדָיו: ב (י) ד*לֹא יִתֵּן לֶאֱכֹל אֶלָּא *לְמִי שֶׁיּוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁיְּבָרֵךְ. וְיֵשׁ מְקִלִּין אִם נוֹתֵן לְעַנִּי (יא) בְּתוֹרַת (ז) צְדָקָה (הר״י ס״פ עֲבָה. ה׳ בְּלֵילוֹתוֹ רַכָּה, בְּסָעִיף ח וּבְסָעִיף יד וְסִטְ״ע. ר׳ לְחֶם גְּמוּר שֶׁשָּׁרָאוּ וּבִשְּׁלוּ אח״כ, בְּסָעִיף י. כֵּן הוּא לְהַמְחַבֵּר מ״א דְּמַחֲלֹק בֵּין מִלּוּי בָּשָׂר לְמִלּוּי פֵּרוֹת, אֲבָל לְהַמְחַבֵּר שָׁ״ז אֵין חִלּוּק בֵּין מִלּוּי בָּשָׂר אוֹ שְׁאָר דְּבָרִים, וְסָעִיף יז בֵּין כְּמִלּוּי בָּשָׂר בֵּין בִּשְׁאָר דְּבָרִים, וְסָעִיף יז אֵירֵי בְּדַקְבֵּב עֲלֵיהוּ וְדוּקָא. וְעַיֵּן בְּבֵי־יוֹסֵף וּבְפֶרִישׁ־שׁוּלְחָן כְּלָל א סִימָן ג וּבְיִכְתֵּי־אַבְרָהָם:

(ס) מַיָּד. פִּי׳ דָּבָר מוּכָן: (ג) וְמִיָּד. וְאִם הִתְנָה עִמּוֹ בִּשְׁעַת שְׁכִירוּת שֶׁיִּתֵּן לוֹ מְזוֹנוֹת כְּשֶׁאֵר בְּנֵי הַבַּיִת א״צ לִתֵּן לוֹ מִכָּל מִין וְמִין רַק מִפִּין שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֵיחַ, וּמַה״ט אֵין אָנוּ נוֹהֲגִים לִתֵּן לַשַּׁמָּשׁ מִכָּל מִין וְמִין, וְגַם אָנוּ מְנִיחִים לָעֲבָדִים לְהוֹלִיךְ כֵּלֵינוּ אַחֲרֵינוּ לְבֵית־הַמִּרְחָץ וְלִגְעֹל מִנְּעָלֵינוּ, דְּהָוֵי כְּאִלּוּ הִתְנָה בְּכָךְ, שָׁל״ה. וְכָתַב הַמ״א: וְנ״ל דִּכְעֵנְיַן הַמַּאֲכָל לֹא מַהֲנֵי תְּנַאי כֵּיוָן שֶׁהַטַּעַם מְשׁוּם צְעָרָא; וְדַוְקָא בְּשַׁמָּשׁ שֶׁעוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ בַּסְּעוּדָה כְּמ״ש רַשׁ״י, אֲבָל אִם הוּא מֻכָּן בַּשֻּׁלְחָן גַּיִת לֵן פֵּה, ע״כ, ע״ש [וּבְסִימָן קע ס״ק ח פָּתַב: אֲפִלּוּ אֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ בַּסְּעוּדָה רַק מְכֻבָּד הוּא, ע״כ, ע״ש [וּבְסִימָן קע ס״ק ח פָּתַב: אֲפִלּוּ אֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ בַּסְּעוּדָה רַק מְכֻבָּד הָאֹכֵל, אֲפִלּוּ אֵין מְזוֹנוֹתָיו עָלָיו]: (ג) בְּכָה״ג. דְּאֵין בְּעוה״ב מַקְפִּיד אִם אוֹרֵחַ א׳ נוֹתֵן לַחֲבֵרוֹ מֵאַחַר שֶׁזְּמַן כֻּלָּם, וְלֹא־אַחַר שֶׁלֹּא זְמַן אֲסוּר לִתֵּן, מ״א: (ד) צְדָקָה. וְאִם יוֹדֵעַ בְּנַדָּאי שֶׁלֹּא יִטֹּל יָדָיו וְשֶׁלֹּא יְבָרֵךְ אָסוּר. וְהַב״ח כָּתַב דְּוַקָא בְּנט״י אָסוּר, דְּתַכְלִית בְּשָׁעָה שְׁנוֹתֵן לְיָדוֹ כְּדֵי לֶאֱכֹל עוֹבֵר

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

לִירָא שָׁמַיִם לְבָרֵךְ עָלָיו, וְלֶאֱכֹל כִּי אִם תּוֹךְ הַסְּעוּדָה, וּכְדִלְעֵיל בְּסָעִיף יב:

א (א) שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֵיחַ. אוֹ (ס) קִיּוּהָא, דְּהַיְנוּ טַעַם חָמוּץ [גמרא]:

(ב) צָרִיךְ לִתֵּן וְכוּ׳. דְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ רֵיחַ, מַזִּיק לְאָדָם כְּשֶׁאוֹכְלִין בְּפָנָיו וְהוּא תָּאֵב לוֹ וְאֵין נוֹתְנִין לוֹ מִיָּד, אֲבָל דָּבָר שֶׁאֵין לוֹ רֵיחַ, יָכוֹל לֶאֱכֹל תְּחִלָּה וְאַחַר־כָּךְ יִתֵּן לַשַּׁמָּשׁ, כְּדִלְקַמָּן בְּסִימָן קע סְעִיף ג: (ג) לַשַּׁמָּשׁ מַיָּד. וּבְדָבָר מוּעָט (ס) סָגֵי, דְּבָזֶה נִמְצֵי מְתֵישְׁבָא דַּעְתּוֹ. וְכָתְבוּ הָאַחֲרוֹנִים, דַּאֲפִלּוּ אִם הִתְנָה עִם מְשָׁרְתוֹ בְּשָׁעַת שְׁכִירוּתוֹ לִפְטֹר עַצְמוֹ מִזֶּה, (ג) לֹא מַהֲנֵי הִתְנָאי. וְדַוְקָא בְּשַׁמָּשׁ שֶׁעוֹמֵד וּמְשַׁמֵּשׁ וְאֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶם בְּיַחַד, (ד) אֲבָל אִם גַּם הוּא מֻסָּב עַל הַשֻּׁלְחָן עִמָּהֶם, לֹא צָרִיךְ לְאַקְדּוּמֵי. אֵיתָא בַּגְּמָרָא, דְּמִי שֶׁהֲרֵיחַ רֵיחַ מַאֲכָל וְהוּא מִתְאַוֶּה לוֹ, אִם אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשִּׁיגוֹ, כָּל רֹק שֶׁיָּבוֹא לְתוֹךְ פִּיו מֵחֲמַת תַּאֲוַת הָאֹכֶל לֹא יִבְלַע, דְּיוֹצֵא לָבוֹא לִידֵי סַכָּנָה עַל־יְדֵי זֶה[1], אֶלָּא יַשְׁלִיךְ הָרֹק מִפִּיו: (ד) מִכָּל מִין וָמִין. הַיְנוּ (ה) אֲפִלּוּ בְּדָבָר דְּלֵית בֵּהּ רֵיחָא וְקִיּוּהָא, דְּעַל־כָּל־פָּנִים גַּם בָּזֶה מִצְטַעֵר הוּא כְּשֶׁרוֹאֶה שְׁאָרֵי אֲנָשִׁים אוֹכְלִין וְהוּא אֵינוֹ אוֹכֵל:

(ה) וְלֹא יִתֵּן לוֹ. קָאֵי (ו) אֶאֶחָד מִן הַמְסֻבִּין: (ו) בְּיָדוֹ. בְּיַד (ז) הַשַּׁמָּשׁ, דְּשַׁמָּא מִתּוֹךְ שֶׁהוּא טָרוּד בִּלְקִיחַת הַפְּרוּסָה יִשְׁפֹּךְ הַכּוֹס שֶׁמֵּבִיא לַשֻּׁלְחָן. וְיֵשׁ מְפָרְשִׁים, דְּאַף כְּשֶׁהַכּוֹס בְּיַד אוֹרֵחַ לֹא יִתֵּן מִשּׁוּם דְּשַׁמָּא יַרְגִּישׁ הָאוֹרֵחַ בְּבַעַל־הַבַּיִת שֶׁמַּבִּיט עָלָיו בְּעַיִן רָעָה (מִשּׁוּם דְּשַׁמָּא יָחֹסֶר לְאוֹרְחִים) וּמְרַתֵּת וְיִשְׁפֹּךְ הַכּוֹס מֵיָדוֹ[2]: (ז) בְּיַד בַּעַל־הַבַּיִת. כַּנִּזְכָּר לְעֵיל, דְּשַׁמָּא יַקְפִּיד בַּעַל־הַבַּיִת, וּמִתּוֹךְ כַּעְסוֹ יִשְׁפֹּךְ הַכּוֹס מִיָּדוֹ וְיִהְיֶה קַלְקָלָה בַּסְּעוּדָה. יֵשׁ אוֹמְרִים, (ח) דְּאַף בַּעַל־הַבַּיִת בְּעַצְמוֹ לֹא יִתֵּן לַשַּׁמָּשׁ כְּשֶׁהַכּוֹס בְּיַד הַשַּׁמָּשׁ, גַּם־כֵּן מִטַּעַם הַנַּ״ל, דְּמִתּוֹךְ שֶׁהוּא טָרוּד בִּלְקִיחַת הַפְּרוּסָה יִשְׁפֹּךְ הַכּוֹס מִיָּדוֹ וְיִהְיֶה קַלְקָלָה וּגְנַאי לַהַמְסֻבִּין בַּסְּעוּדָה: (ח) לִתֵּן בְּכִי הַאי גַּוְנָא. פֵּרוּשׁ, דְּשְׁאָר בְּנֵי הַסְּעוּדָה יְכוֹלִין לָתֵת זֶה לָזֶה כְּשֶׁהַכּוֹס בְּיַד בַּעַל־הַבַּיִת, (ט) שֶׁמַּאַחַר שֶׁהוּא זְמַן אוֹתָם אֵינוֹ מַקְפִּיד בַּמֶּה שֶׁהֵם נוֹתְנִים זֶה לָזֶה וְלֹא חַיְשִׁינַן לְקַלְקָלָה (תר״י); וּמוּכָח מִזֶּה (י) דְּלְאַחַר שֶׁלֹּא זְמַן אָסוּר לִתֵּן (אחרונים): (ט) לִתֵּן לוֹ וְכוּ׳. פֵּרוּשׁ, (יא) דְּחַיְשִׁינַן שֶׁמָּא מִתּוֹךְ טִרְדָּתוֹ יִשְׁכַּח מִלְּטֹל יָדָיו, אֲבָל בְּאַחֵר לֹא חַיְשִׁינַן לָזֶה, אֶלָּא־אִם־כֵּן רוֹאֶהוּ שֶׁרוֹצֶה לֶאֱכֹל בְּלִי נְטִילָה[3]. (יב) וְיֵשׁ מַחְמִירִין בָּזֶה, אֲךְ כְּשֶׁהוּא נוֹתֵן בְּתוֹרַת צְדָקָה בְּוַדַּאי יֵשׁ לְהָקֵל, כְּדִלְקַמָּן בְּסָעִיף ב בְּהַגָּ״ה: ב (י) לֹא יִתֵּן לֶאֱכֹל וְכוּ׳. נִלְמָד מִסָּעִיף הַקּוֹדֵם, אַךְ לְפִי סְבָרָא קַמָּיְתָא דְּזוּקָא לְהַשַּׁמָּשׁ מִשּׁוּם טִרְדָּא, אִם־כֵּן אֵין מָקוֹר לְדִין זֶה[4], אִם לֹא שֶׁיּוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ שֶׁבָּזֶה כַּלֵּי עַלְמָא מוֹדוּ דְּאֵין נוֹתְנִין לוֹ: (יא) בְּתוֹרַת צְדָקָה. דְּלֹא מַפְקִינַן מִצְוַת צְדָקָה בְּשִׁבְיל חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא לֹא יְבָרֵךְ. וְאַף־עַל־גַּב דְּגַבֵּי שַׁמָּשׁ בְּסָעִיף הַקּוֹדֵם חַיְשִׁינַן, הָתָם הָנָתִינָה לְהַשַּׁמָּשׁ מִצַּד עַצְמָהּ הִיא, וְאִם לֹא יְבָרֵךְ עָלָיו הוּא מְבַזֶּה אֶת הַמְּלַמֵּד, אֲבָל הָכָא הַנָּתִינָה לָעֲנִי הִיא מִצַּד הַמִּצְוָה, וְאִם לֹא יְבָרֵךְ עָלָיו לֹא הִפְסִיד הַמִּצְוָה

בֵּאוּר הַלָּכָה

* כָּל דָּבָר וְכוּ׳. הַיְנוּ אֲפִלּוּ הֵבִיאוּ לוֹ כַּמָּה מִינִים שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רֵיחָא וּקְיוּהָא צָרִיךְ לִתֵּן לוֹ מִכָּל דָּבָר [כֵּן מֻכְרָע בְּגְמָרָא, עַיֵּן שָׁם]: * צָרִיךְ לִתֵּן מִמֶּנּוּ וְכוּ׳. וּמִסְתַּבְרָא דְּכְשֶׁיֵּשׁ לוֹ מִשְׁרַת שֶׁהִשְׁפִּירוּ לְשָׁנָה, וְאָמַר לוֹ בַּתְּחִלָּה שֶׁאֵינַת שֶׁתָּבִיא לִי דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קִיּוּהָא וְרֵיחָא אֲנִי מַרְשֶׁה לָךְ שְׁתִטְעֹם מִתְּחִלָּה, דְּסָגֵי בָּזֶה: * לַשַּׁמָּשׁ. וַאֲפִלּוּ אֵינוֹ מְשַׁמֵּשׁ בְּסְעוּדָה רַק מְכֻבָּד הָאֹכֵל, וַאֲפִלּוּ אֵין מְזוֹנוֹתָיו עָלָיו [מ״א לקמן בסימן קע סק״ח]. וּבְשַׁ״ס מְשַׁמֵּשׁ עוֹד בְּיוֹתֵר, דַּאֲפִלּוּ בְּאָדָם דְּעַלְמָא מְשַׁמֵּשׁ, אִם אֵרַע שֶׁעוֹמֵד שָׁם בְּשָׁעָה שְׁמַּבִּיאִין לוֹ דָּבָר רֵיחָא וּקְיוּהָא, צָרִיךְ לִתֵּן לוֹ מִצַּד לִטְעֹם כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא לִידֵי סַכָּנָה. וְהַשַּׁ״ס בְּמִימְרָא דְּרַב הוּנָא שָׁם וְכֵן הַשֻּׁלְחָן־עָרוּךְ דְּנָקְטוּ דַּיְנָם בְּשַׁמָּשׁ, אֲפְשָׁר מְשׁוּם דְּאוֹרְחָא דְּמִלְּתָא נָקְטֵי, שֶׁהַשַּׁמָּשׁ בְּוַדַּאי עוֹמֵד שָׁם בְּשָׁעָה שְׁמַּבִּיאוּ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּאָדָם אַחֵר אֵינוֹ דֶּרֶךְ שֶׁיּוֹשֵׁב בְּשָׁעָה שְׁאוֹכְלִין. וְאִפְשָׁר דְּמִטַּעַם זֶה, הַמִּנְהָג בְּכָל יִשְׂרָאֵל כְּשֶׁאֲדָם נִכְנָס לְבֵית חֲבֵרוֹ בְּשָׁעָה שְׁאוֹכְלִין, קוֹרֵין לוֹ לֶאֱכֹל: * מִיָּד. עַיֵּן בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה. וְעוֹשֶׂה הַדָּבָר דְּכָל דִּין זֶה הוּא בְּמָקוֹמוֹת שֶׁאֵין הַמְּשָׁרֵת אוֹכֵל מֵאוֹתָן מִינֵי מְזוֹנוֹת שְׁנּוֹתֵן לְבַעַל־הַבַּיִת, לְפִיכָךְ נַפְשׁוֹ מִתְאַוָּה לָזֶה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּמָקוֹמוֹת שֶׁהַמְּנְהָג שֶׁגַּם הַמְּשָׁרֵת אוֹכֵל מֵאוֹתָן הָאֲכִילוֹת שֶׁמַּבִּיא לְבַעַל־הַבַּיִת, אַף־עַל־פִּי שֶׁצָּרִיךְ לֹא אָכַל מִזֶּה אֵינוֹ חָיֵב לְאַקְדּוּמֵה, וְדָמֵי לְמַה שֶׁפָּסַק הַמְּגַן־אַבְרָהָם בְּמָסָב עִמּוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן דְּלֵית לֵן בָּהּ; וְאִפְשָׁר דְּמַטַּעַם זֶה אֵין נוֹהֲגִין הָעוֹלָם לִנְהֹג בָּזֶה: * לְמִי שֶׁיּוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁיְּבָרֵךְ. וּמִסְתַּבְּרָא דְּכְמַחְזִק לְכָשֵׁר סַגִּי:

(ס) רַשׁ״י שָׁם, שֶׁכְּוָנַת הַגְּמָרָא אוֹ קִיּוּהָא, וְכֵן כָּתַב בְּלִבּוּשׁ: (ג) מְגַן־אַבְרָהָם וּמְגֵן־גִּבּוֹרִים, דְּלֹא כְּפֶרִי־מְגַדִּים: (ג) וּלְפִי זֶה גַּם בְּיָמֵינוּ, אֲפִלּוּ אִם נִיכָּא דְּהָוֵי כְּהִתְנָה כֵּיוָן שֶׁכָּל כְּשֶׁאֵר בְּנֵי־בֵיתוֹ, גַּם־כֵּן לֹא מַהֲנֵי תְּנַאי [אִם לֹא שֶׁהַמִּנְהָג הוּא שֶׁיּוֹשְׁבֶת עִמּוֹ עַל הַשֻּׁלְחָן, וּכְדִלְקַמָּן]. וְצָרִיךְ לִזָּהֵר בָּזֶה: (ד) אַחֲרוֹנִים: (ה) וְכֵן מַשְׁמַע מִסְתִּימַת לְשׁוֹן הַרַמְב״ם פֶּרֶק ו מֵהִלְכוֹת בְּרָכוֹת, וְכֵן מְבֹאָר בְּקִצּוּר פִּסְקֵי הרא״ש בְּפֶרֶק אַף עַל פִּי: (ו) רַשׁ״י: (ז) מְגַן־אַבְרָהָם וּרַשׁ״א: (ח) עַיֵּן בְּלִבּוּשׁ־שׁוּרַת וּפְרִי־מְגַדִּים: (ט) כְּשֶׁהַכּוֹס בְּיַד הָאוֹרֵחַ אֲפִלּוּ הָכִי שַׁיָּךְ בָּזֶה הַטַּעַם דְּחָשִׁישׁ כְּמוֹ בְּשַׁמָּשׁ, וְעַיֵּן בְּפְרִי־מְגַדִּים וּבְמַאֲמַר־מָרְדְּכִי בָּזֶה: (י) הַיְנוּ אֲפִלּוּ כְּשֶׁאֵין הַכּוֹס בְּיָדוֹ אֵין לִתֵּן לוֹ פְּרוּסָה, דְּאֵין אוֹרֵחַ מַכְנִיס אוֹרֵחַ. [פמ״ג]: (יא) מְגַן־אַבְרָהָם מִמִּשְׁמָעוּת רַשׁ״י בְּאַלְפָסִי פֶּרֶק אֵלּוּ דְּבָרִים, וְכֵן סָתַם הַחַיֵּי־אָדָם לְהָקֵל בָּזֶה, וְהָרַמְבַּ״ם לֹא הִזְכִּיר כְּלָל דִּינָא דְּרַב לְעִנְיַן שְׁתִיקָה, דְּמִשְׁמַע מִשָּׁם דְּזוֹקָא כְּשֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁלֹּא נָטַל יָדָיו, עַיֵּן שָׁם בְּפֶרֶק ו מֵהִלְכוֹת בְּרָכוֹת דִּין יט: (יב) תַּלְמִידֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה:

א קְתָבוֹת ס״א
ב חֻלִּין ק״ה ג שָׁם
ד רַבֵּנוּ יוֹנָה בְּסוֹף פֶּרֶק ח דִּבְרָכוֹת בְּשֵׁם יֵשׁ אוֹמְרִים

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com

אלו דברים): **ג** ה"הַשַּׁמֵּשׁ מְבָרֵךְ 'בּוֹרֵא פְּרִי הַגָּפֶן' עַל (כָּל) כּוֹס וָכוֹס שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ, לְפִי (יב) שֶׁהוּא (ה) פְּנִמְלָךְ, **וּבָרְכָה אַחֲרוֹנָה אֵינוֹ מְבָרֵךְ אֶלָּא לְבַסּוֹף. וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כָּל פְּרוֹסָה וּפְרוֹסָה אִם יֵשׁ (יג) אָדָם חָשׁוּב בַּסְּעוּדָה, שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ כָּל צָרְכּוֹ מִפַּת, וְאִם אֵין אָדָם חָשׁוּב בַּסְּעוּדָה, צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כָּל פְּרוֹסָה וּפְרוֹסָה כְּמוֹ עַל הַיַּיִן**: הגה (יד) שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין בְּיַחַד, הַמְשַׁמֵּשׁ אוֹכֵל עִמָּהֶם בְּלֹא נְטִילַת יָדַיִם שֶׁיִּצְטָרְפוּ לְזִמּוּן. וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן קע סָעִיף כא:

א מַתָּנִית ה' ב יְרוּשַׁלְמִי פֶּרֶק ו דִּבְרָכוֹת ג יוֹמָא ל: (*) נִרְאֶה לְפָנֵינוּ דְּצָרִי לְמִכְתַּב אֵינוֹ בְּיוֹשֵׁב לְבַדּוֹ בְּסְעוּדָה וְכֵן מִשְׁמַע לְשׁוֹן הַגְּהוֹת אֲשֵׁרִי, וְאוּלַי כֵּן לֹא שַׁיָּךְ לוֹמַר שֶׁיּוֹשֵׁל מִשּׁוּם חֲשָׁדָא]

קע דִּבְרֵי מוּסָר שֶׁיִּנָּהֵג אָדָם בַּסְּעוּדָה, וּבוֹ כ"ב סְעִיפִים:

א (א) א"אֵין מֻשְׁחִין (פ) [*] **בְּסְעוּדָה** (ב) **שָׁמָא** יִקְדִּים קָנֶה לְוַשֵּׁט. ב"וַאֲפִלּוּ מִי שֶׁנִּתְעַטֵּשׁ (פרוש, שטאדנרדארא"י בְּלַעַז) **בַּסְּעוּדָה אָסוּר לוֹמַר לוֹ אֲסוּתָא.** ג"הָיוּ מְסֻבִּין בְּסְעוּדָה וְיָצָא אֶחָד לְהָטִיל מַיִם, **(ג) נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת** (ג) [ג] (ד) **שֶׁשְּׁפָשָׁךְ בָּהּ, וְאֵינוֹ נוֹטֵל אֶלָּא בְּמָנֵי כֶלֶם, שֶׁלֹּא יַחֲשֶׁדוּהוּ שֶׁלֹּא נָטַל.** הגה[ה] וְאִם לֹא שְׁפָשַׁךְ (ה) אֵינוֹ נוֹטֵל כְּלָל *אִם לֹא נָגַע בִּמְקוֹם טִנּוֹפֶת, אֲבָל אִם עָשָׂה צָרְכָּיו (ו) וַדַּאי צָרִיךְ נְטִילָה (הגהות אשירי פ"ב

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

[*] **בְּסְעוּדָה.** וְכָתַב בְּא"ר בְּשֵׁם הַפְּרִישָׁה דְּהָאִידָּנָא שֶׁאֵין חוֹשְׁשִׁין לָזֶה, לְפִי שֶׁאֵין הַחֲשָׁשׁ רַק מִחֲמַת שֶׁהָיָה נִרְאֶה כְּאֹכֵל בַּחֲסִפָּה, עַיֵּן שָׁם. וְכָתַב בְּרֵ"י דְּלִפְעָמִים בְּלֵיל־שַׁבָּת שֶׁהָאֲכִילָה בַּחֲסִפָּה יֵשׁ לְזַהֵר בָּזֶה, עַ"ש. וְצ"ע עַל תִּרְגּוּם הַדְּרִישָׁה בָּזֶה, דְּמִשְׁמַע בְּשֵׁ"ס דְּכַחֲסִפָּה שְׁכִיחָא אֵין חֲשָׁשׁ זֶה כְּלָל, עַיֵּן שָׁם, וְא"כ הֵרִי חֲסִפָּה שֶׁלָּהֶם שֶׁל שְׁכִיחָא הָיָה; וְצ"ל דְּאַף אִם מֻכָּח בְּשֵׁ"ס יֵשׁ חֲשָׁשׁ דְּשָׁכִיחַ מִשּׁוּם שֶׁהַקּוֹל יוֹצֵא מֵהֶנָּה מֻעָּטִין וְנִפְתָּח הַשִּׁפּוּר כּוֹבַע עַל־יְדֵי הַדִּבּוּר, וְעַל־כֵּן צ"ל דְּרַאֲמִרִינַן בְּגָלְמָא; וְהָאִידָּנָא דְּרַשּׁוּ בָּהּ רַבִּים כַּר, עַיֵּן שַׁבָּת דף קכט. וּלְפִי"ז אֵין לְחַלֵּק בֵּין לֵילֵי מְסָחִים לְשְׁאָר הַשָּׁנָה לְעִנְיַן זֶה, ט"ז: [ב] **שֶׁשְּׁפָשָׁךְ.** עבה"ט. וּכְמוֹר וּקְצִיעָה הִקִּיל ע"ז שֶׁהוּא הֵפֶךְ הַשֵּׁ"ס, וּבְמחה"ב כָּתַב שֶׁבְּמח"כ הֶעְתִּיר דְּבָרִים, שֶׁדִּבְרֵי הַשו"ע מְיֻסָּדִים עַל אֲדָנֵי פָז, וְהֶבְיא דִּבְרֵי הַתּוֹסָפוֹת יְשָׁנִים בְּיוֹמָא וּדְבְרֵי הָרִיטְבָ"א בְּחִדּוּשָׁיו שֶׁפֵּרֵשׁ בְּשֵׁם הַתּוֹסָפוֹת כְּמ"ש בְּשו"ע, ע"ש:

בֵּאוּר הֲלָכָה

* **אִם לֹא נָגַע בִּמְקוֹם הַטִּנּוֹפֶת.** בְּלְבוּשׁ אִיתָא: אִם יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא נָגַע וְכוּ', וְדַוְקָא אִם מִתּוֹךְ רִשְׁעָתוֹ, אֲבָל אִם מֵחֲמַת אֲנָסוֹ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְבָרֵךְ, לֹא נִפְקַע מִצְוַת צְרָקָה בְּשָׁבִיל זֶה[6] [פמ"ג]: **ג (יב) שֶׁהוּא פְּנִמְלָךְ.** שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם יִתְּנוּ לוֹ עוֹד, (יג) אַף אִם הָיָה דַּעְתּוֹ בִּשְׁעַת בְּרָכָה רִאשׁוֹנָה עַל כָּל מַה שֶׁיָּבִיאוּ לוֹ, אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ: **(יג) אָדָם חָשׁוּב וְכוּ'.** דְּמִסְתָּמָא הָאָדָם חָשׁוּב יְזַהֵר שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ כָּל צָרְכּוֹ מִפַּת, וְאֵינוֹ נִמְלָךְ מִזֶּה. וּמִדְּנָקַט הַמְחַבֵּר פַּת, מַשְׁמַע דְּדַוְקָא בְּפַת יְזַהֵר הַתַּלְמִיד־חָכָם אֶת הַמְסֻבִּין שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ, (יד) וְהוּא הַדִּין כָּל דָּבָר דְּאִית בֵּהּ רֵיחַ וְקִיּוּהָא דְּמִכְאֵר לְעֵיל דְּצָרִיךְ לִתֵּן לוֹ, אֲבָל בְּשְׂאָר דָּבָר שֶׁהוּא רַק מְדַּת חֲסִידוּת, צָרִיךְ לְבָרֵךְ עַל כָּל מַה שֶׁיִּתְּנוּ לוֹ בְּכָל פַּעַם וּפַעַם, דְּשָׁמָא הַתַּלְמִיד־חָכָם לֹא יַזְהִיר עַל דָּבָר שֶׁהוּא מְדַּת חֲסִידוּת [טַ"ז]. וְעַיֵּן בְּמַגֵּן־גִּבּוֹרִים שְׁמַפְקְפֵק בִּדְבָרָיו: **(יד) שְׁנַיִם שֶׁהָיוּ אוֹכְלִין וְכוּ'.** רוֹצֶה לוֹמַר, מִיהֵי דְּמִחַיֵּב בְּזִמּוּן?). (טו) וּמִסְתַּבְּרָא דְּאֵין לוֹ רְשׁוּת רַק לֶאֱכֹל מְעַט פְּדֵי שֶׁיִּתְחַיֵּב בְּזִמּוּן וְיִצְטָרֵף עִמָּהֶם:

א (א) **אֵין מֻשְׁחִין בְּסְעוּדָה.** אִפְלוּ (ו) בְּדִבְרֵי־תוֹרָה[1]. וְדַוְקָא בְּשָׁעַת אֲכִילָה גוּפָא וּמִשּׁוּם סַכָּנָה[2], וּכְדִלְקַמָּן, (ז) אֲבָל בֵּין תַּבְשִׁיל לְתַבְשִׁיל מֻתָּר. (ז) וּמְצָוָה עַל כָּל אָדָם לִלְמֹד תּוֹרָה עַל שֻׁלְחָנוֹ, שֶׁכָּל שֻׁלְחָן שֶׁלֹּא אָמְרוּ עָלָיו דִּבְרֵי־תוֹרָה כְּאִלּוּ אָכְלוּ מִזִּבְחֵי מֵתִים[3]. וְכָתַב בְּשֶׁלָּ"ה, דְּיִלְמַד מִשְׁנָה אוֹ הֲלָכָה אוֹ אַגָּדָה אוֹ סִפְרֵי־מוּסָר, וְאֵינוֹ יוֹצֵא בְּמַה שֶׁמְּבָרֵךְ בִּרְכַּת־הַמָּזוֹן, (ז) וְעַל־כָּל־פָּנִים יֹאמַר אֵיזֶה מִזְמוֹר[4], **וְטוֹב לוֹמַר אַחַר בִּרְכַּת 'הַמּוֹצִיא' מִזְמוֹר "ה' רֹעִי לֹא אֶחְסָר", דְּהוּא דִּבְרֵי־תוֹרָה וּתְפִלָּה עַל מְזוֹנוֹתָיו[5]:** **(ב) שֶׁמָּא יְקַדִּים וְכוּ'.** שֶׁכְּשֶׁיּוֹצֵא הַקּוֹל, נִפְתָּח אוֹתוֹ כּוֹבַע שֶׁעַל־פִּי הַקָּנֶה, וְנִכְנָס בּוֹ הַמַּאֲכָל וּמִסְתַּכֵּן [רש"י]: **(ג) נוֹטֵל יָדוֹ אַחַת.** וְצָרִיךְ לְבָרֵךְ 'עַל נְטִילַת יָדַיִם'. (ס) אִם רוֹצֶה לֶאֱכֹל [מ"א]. וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל בְּסוֹף סִימָן קסד בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה בָּזֶה[6]: **(ד) שֶׁשְּׁפָשָׁךְ בָּהּ.** וְאִם שְׁפָשַׁךְ בִּשְׁתֵּי יָדָיו צָרִיךְ לִטֹּל שְׁנֵיהֶם, וְאִיתָא בַּגְּמָרָא דְּמִצְוָה לְשַׁפְשֵׁךְ הַנִּיצוֹצוֹת שֶׁל מֵי־רַגְלַיִם אִם נָתְזוּ עַל רַגְלָיו, (ו) שֶׁלֹּא יַרְאֶה כִּכְרוּת שָׁפְכָה, וְכַנַ"ל בְּסִימָן ג[7]: **(ה) אֵינוֹ נוֹטֵל כְּלָל.** בֵּין לַאֲכִילָה (ו) בֵּין לִשְׁתִיָּה: **(ו) וַדַּאי צָרִיךְ נְטִילָה.** וּלְעִנְיַן בְּרָכַת 'עַל נְטִילַת יָדַיִם', יֵשׁ מֵהָאַחֲרוֹנִים שֶׁכָּתְבוּ שֶׁלֹּא לְבָרֵךְ גַּם בָּזֶה, וּלְעֵיל בְּסִימָן קסד הִכְרַעְנוּ כְּדַעַת הַחַיֵּי־אָדָם דְּבָזֶה

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(יג) מִגֵּן־אַבְרָהָם וּשְׁאָר הַרְבֵּה אַחֲרוֹנִים שֶׁהִזְכִּירוּ בְּסִימָן קצ סָעִיף ה בְּשַׁעַר־הַצִּיּוּן, וּדְלֹא כְּטַ"ז בְּסִימָן קעט: (יד) מִפְּשָׁטוּת לִשְׁנָא דְּטַ"ז מַשְׁמַע דְּאֲפִלּוּ בְּדָבָר דְּאִית בֵּהּ קְיִרְחָא, מִכָּל מָקוֹם אֵינוֹ הֶכְרֵחַ שֶׁאָדָם דְּעִלְמָא יְקַיֵּם וְהָכֵן נִמְלָךְ; וּמִפְּרֵי־מְגַדִּים מַשְׁמַע בִּדְבָרָיו הֵפֶךְ זֶה, וְאֵינוֹ מֻכְרָח לְדִינָא. גַּם מַה דְּמַשְׁמַע מִטַּ"ז דְּכַפַּת בְּאָדָם חָשׁוּב, מִדְּיֵקָא צָרִיךְ לִתֵּן לוֹ כָּל צָרְכּוֹ מִפַּת וּלְכָךְ אֵינוֹ נִמְלָךְ, גַּם זֶה אֵינוֹ מֻכְרָח כָּל־כָּךְ, דְּהָא מִדְּיֵקָא הַשֻּׁלְחָן אֵינוֹ אוֹכֵל עִמָּהֶם בְּיַחַד, כְּמוֹ דְּאִיתָא בְּרַמְבַּ"ם, וְאִם־כֵּן הוּא רַק מִדָּה טוֹבָה בְּעָלְמָא שֶׁכָּפַת נוֹתְנִין לוֹ כָּל צָרְכּוֹ, וְתֵילִינָן דְּמִסְתָּמָא אָדָם חָשׁוּב יִתְנַהֵג כֵּן, וְאִיפָא דְּהוּא הַדִּין בְּכָל דָּבָר שֶׁהוּא מִדַּת חֲסִידוּת: (טו) פְּשִׁיטָא. וְעַיֵּן בְּלֶחֶם־חֲמוּדוֹת בְּפֶרֶק כָּל הַבָּשָׂר שֶׁכָּתַב, דְּמִסְתָּמָא זֶה אֵינוֹ מְבָרֵךְ גַּם־כֵּן עַל כָּל פְּרוֹסָה וּפְרוֹסָה אֲפִלּוּ בְּלֹא אָדָם חָשׁוּב: וְלֹא אָבִין מְנַלָּן זֶה, דְּמָה שַׁיָּכוּת כָּל פְּרוֹסָה וּפְרוֹסָה לְצָרוּךְ זִמּוּן? וְאֶפְשָׁר שֶׁשְּׁגִגְרָא דִּלְשָׁנָא דְּרַמְ"א שֶׁהֶעְתִּיק דִּין זֶה לְכָאן גַּרְם לוֹ לוֹמַר כֵּן, אֲבָל בֶּאֱמֶת הוּא עִנְיָן בְּפָנֵי עַצְמוֹ, וְאֵידֵי דְּאִירֵי כָּאן בְּסִימָן זֶה בְּצִנְיָנֵי שֻׁלְחָן שֶׁפְּעָמִים שֶׁמָּא שֶׁצָּרִיךְ לִתֵּן לוֹ רַק מִצַּד הַמִּדָּה, לְמִדְנֵי שֶׁפְּעָמִים שֶׁנּוֹטֵל אֵיזֶה דָּבָר מִעַצְמוֹ בְּלִי רְשׁוּת, וְכֵן מוֹרֶה לְהַמְעַיֵּן בְּדִבְרֵי־מֹשֶׁה שֶׁהוּא עִנְיָן בְּפָנֵי עַצְמוֹ: (ז) מֵגֵן־אַבְרָהָם וְאֶלְיָה רַבָּה מִפְּמָרָא: (ג) מִסְקָנַת אֶלְיָה רַבָּה: (ג) מִגֵּן־אַבְרָהָם רש"א: (7) חַיֵּי־אָדָם: (ה) דְּאִם רוֹצֶה רַק לִשְׁתּוֹת אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ, כֵּיוָן דְּעִקַּר הַנְּטִילָה הוּא רַק מִשּׁוּם חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יֹאכַל, וּכְדִלְקַמָּן [מ"א], וּכְמַאֲמַר־מָרְדְּכַי חוֹלֵק עָלָיו בָּזֶה, עַיֵּן שָׁם: (ו) וּבְלֹאו הָכִי הָלֹא צָרִיךְ לְבָרֵךְ 'אֲשֶׁר יָצַר' וְגַם בִּרְכַּת־הַמָּזוֹן, וּכְשֶׁפֵּי־נִגְלַיִם עַל רַגְלָיו הָלֹא אָסוּר לְבָרֵךְ[8]: (ו) וְלֹא תַּיְשִׁינַן שֶׁיִּתְחַשְּׁדוּהוּ שֶׁשְּׁפָשַׁךְ בְּיָדָיו, דְּאִם־כֵּן אַף בְּיוֹצֵא לַחוּץ וְלֹא הִטִּיל מַיִם כְּלָל יְבָרֵךְ גַּם־כֵּן נְטִילָה, שֶׁיִּתְחַשְּׁדוּהוּ שֶׁהִטִּיל מַיִם [מ"א וש"א, דלא כלבוש]:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com

הִלְכוֹת דְּבָרִים הַנּוֹהֲגִים בַּסְּעוּדָה סִימָן קסט קע

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק יא]

אָסוּר לִתֵּן לוֹ אַף בְּתוֹרַת צְדָקָה[5].

5) ואף כשיש חשש שאם לא יתנו לו אוכל כשר ילך ויאכל איסור, צידד בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' יז) שמ"מ אין לתת לו מאכל אם אינו נוטל את ידיו, ואין לנו לעבור על איסור 'לפני עור' כדי שלא יכשל האחר באיסור חמור יותר. אך למעשה כתב, שכיון שאין כאן איסור 'לפני עור' מדאורייתא, אלא איסור 'מסייע' בלבד, שהרי יכול אותו אדם להשיג מאכל במקום אחר, יש להקל ולסמוך על הש"ך (יו"ד סי' קנא ס"ק ו) שסובר שבמומר אין נוהג איסור 'מסייע', וכן על הפמ"ג (סי' קסג א"א ס"ק ב) שסובר שבאיסור דרבנן לא נאמר איסור 'מסייע', ומותר לתת לו מאכל כשר אף שלא יברך עליו, כדי להצילו מאכילת איסור.

ומי שמוכרח לתת מאכל לאדם שאינו שומר תורה ומצוות, כתב בספר קריינא דאיגרתא (ח"א מכתב קמא) שיברך בקול רם, ומתוך כך ישמע האורח ויצא ידי חובה. ואף שאותו אדם אינו מכוון לצאת בזה ידי חובתו, מ"מ כיון שחושב שהמברך מתכוון עבורו, הרי הוא יוצא בזה. ואדם העובד במפעל, ובעל הבית דורש ממנו להגיש מאכל לפני אנשים שידוע שאינם מברכים, כתב הגרי"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א סי' כ) שאסור הדבר משום 'לפני עור', אמנם, אם פרנסתו תלויה בדבר, יש להקל באופן שיודע שאף אם הוא עצמו לא יגיש את המאכל, יוגש מאכל זה על ידי אחרים.

[משנ"ב שם]

לֹא נָפְקָע מִצְוַת צְדָקָה בְּשֶׁכְּבָר זֶה[6].

6) בביאור דבריו, כתב בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ה סי' יג אות ט) שיתכן שסובר שאין איסור 'לפני עור' נוהג באדם שיעבור איסור על ידי אונס, או קרוב לאונס, ואילו היה יודע האמת לא היה נכשל. והוסיף, שאף שלכאורה נראה שאף באופן זה נאמר איסור 'לפני עור', מ"מ הרחצה להקל כדעת המשנ"ב רשאי.

ואף אם אינו נותן לו מאכל בתורת צדקה, אלא כדי להשפיע עליו שיחזיה שומר תורה ומצוות במשך הזמן, כתב בשו"ת אגרות משה (שם) שמסתבר שעדיף הדבר ממצות צדקה שהתיר המשנ"ב.

ולגבי האכלת קטן שאינו מברך, כתב בספר חנוך לנער (פי"ד ס"ק א) שמסברא נראה שאין להאכילו כשאינו מברך ברכת הנהנין, כשם שאין להאכילו דבר איסור, אלא שיתכן שדומה הדבר לאיסור התלוי בזמן ולא בגוף הדבר, שהרי אין המאכל אסור מצד עצמו, ובזה יש אומרים שאין דין חינוך כמובא במג"א (סי' רסט ס"ק א). והוסיף, שמ"מ פשוט שכל זמן שאינו בר חינוך בברכות מותר להאכילו, שאם לא כן איך מאכילים תינוק.

[משנ"ב ס"ק יד]

רוֹצֶה לוֹמַר, מִיְּדֵי דְּמְחַיֵּב בְּזִמּוּן[7].

7) שאם אוכלים דבר שאינו חייב בזימון, כתב לקמן (סי' קע ס"ק מג) שאין לו לאכול ללא רשות.

סִימָן קע

דִּבְרֵי מוּסָר שֶׁיְּנַהֵג אָדָם בַּסְּעוּדָה

[משנ"ב ס"ק א]

אֲפִלּוּ בְּדִבְרֵי־תוֹרָה[1], וְדַוְקָא בְּשָׁעַת אֲכִילָה גּוּפָא וּמְשׁוּם סַכָּנָה[2].

1) ולגבי מי ששכח לברך על אכילתו, כתב לקמן (סי' קעב ס"ק ח) שאם אוכל דבר שנמאס אם יפלטנו לחוץ, כגון תותים וענבים, יכול לסלק אותו לצד פיו ולברך. ומשמע שבציור כזה אין איסור שיחה באמצע האכילה. וכן כתב הקצות השלחן (סי' לט בדה"ש ס"ק ג) שאם נותן את האוכל בצידי הפה, אין חשש סכנה ומותר לדבר.

2) ולכן אם מביאים יין בתוך הסעודה, כתב השו"ע לקמן (סי' קעד ס"ח) שכל אחד מן המסובים יברך לעצמו, שהרי אינם יכולים לענות אמן כיון שיש לחוש שמא יקדים קנה לושט. וביאר המשנ"ב שם (ס"ק מא-מב), שאף שקיימא לן בכל מקום ש'שומע כעונה', ועניית אמן אינה מעכבת כלל, מ"מ חוששים שמא יענו אמן ויסתכנו, משום שעוסקים באכילה ואין בית הבליעה פנוי. ולדעת הרמ"א (שם), רשאי המברך לומר 'סברי רבותי', והמסובים ישמעו ויכוונו לצאת בברכתו ויענו אמן, וביאר המשנ"ב שם (ס"ק מג), שבמקרה זה אין חשש סכנה כיון שמפסיקים לאכול.

ומטעם זה, כתב הגרש"ז אויערבך (משנ"ב ביצחק יקרא) שאין לדבר עם אדם הנמצא באמצע אכילתו, שמא יענה לו ויסתכן.

[משנ"ב שם]

שֶׁכָּל שֶׁלָּקַן שֶׁלֹּא אָמְרוּ עָלָיו דִּבְרֵי־תוֹרָה כְּאִלּוּ אָכְלוּ מִזִּבְחֵי מֵתִים[3] וכו', וְעַל־כָּל־פָּנִים יֹאמַר אֵיזֶה מְזָמוֹר[4], וְטוֹב לוֹמַר אַחַר בְּרָכַת 'הַמּוֹצִיא' מִזְמוֹר "ה' רֹעִי לֹא אֶחְסָר", דְּהוּא דִּבְרֵי־תוֹרָה וּתְפִלָּה עַל מְזוֹנוֹתָיו[5].

3) ואם יושבים כמה סועדים יחד, כתב בשו"ת שלמת חיים (סי' קסז) שצריך שידברו דברי תורה יחדיו, ולא שילמד כל אחד לבדו [וראה רבינו יונה אבות פ"ג מ"ג]. אכן דעת הגר"ח קניבסקי (שאלת רב עמ' רנז) שמספיק שכל אחד ילמד לבדו, וכן משמע מהמשנ"ב (כאן) שכתב שהחיוב הוא לאו דוקא בשלשה [ובטעם הדבר שהמשנה שם נקטה דין זה בשלשה ולא ביחיד, ביאר התפארת יעקב (אבות שם) שהוא מפני שבאה לחדש שברכת הזימון שמברכים השלשה אינה נחשבת כדברי תורה, ועיין בשאר מפרשי המשנה שם].

ובביאור ענין 'אכילה מזבחי מתים', כתב הרמב"ם (פי' המשניות אבות שם) ש'זבחי מתים' הוא שם לתקרובת עבודה זרה, והאוכלים בלא לדבר בדברי תורה נחשבים כאילו אכלו מאכלי עכו"ם הנחשבים כקיא וצואה.

4) משמע שלכתחילה טוב ללמוד דברי תורה ממש, וכן כתב הערוך השלחן (ס"א) שמי שיכול ללמוד דברי תורה ממש, מה טוב. ובאופן שאין שהות לומר דברי תורה, כתב הבן איש חי (שנה א פר' שלח אות ז) שרי באמירת ההלכה ש'מים אחרונים חובה', ודבר בעיתו מה טוב.

וקודם ברכת המזון, כתב לעיל (סי' א ס"ק יא) בשם השל"ה שיאמר 'על נהרות בבל', ובשבת ובימים שאין אומרים בהם תחנון יאמר "שיר המעלות בשוב ה'" וגו', וסיים, שהעיקר הוא שידע מה שאומר ואחר כוונת הלב הן הדברים, וראה מה שכתבנו שם.

5) וכן כתב בשעה"צ לעיל (סי' קסז ס"ק כה) שיש לומר מזמור אחר ברכת 'המוציא'. ולעיל (סי' קסו ס"ק ג) הביא מחלוקת בזמן אמירתו, שיש אומרים שצריך לומר את התפילה על מזונותיו לפני הנטילה, ואם שכח לאומרה לפני הנטילה יאמרנה אחר הנטילה קודם ברכת 'המוציא', ואין זה נחשב הפסק, דהוי קצת כצורך סעודה. ויש שנהגו לכתחילה לומר 'מזמור ה' רועי' בין נטילה לברכת 'המוציא', וסיים שם, שיותר נכון שיאמרנו אחר אכילת 'המוציא'.

[משנ"ב ס"ק ג]

וְעַיֵּן מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ לְעֵיל בְּסוֹף סִימָן קסד בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה בָּזֶה[6].

6) שם (ס"ק יג, ובביה"ל ס"ב ד"ה לחזור) הביא מחלוקת אחרונים

המשך במילואים עמוד 30

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com

הִלְכוֹת דְּבָרִים הַנּוֹהָגִים בִּפְעוּדָה סִימָן קע

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק ו]

דְּבָזֶה צָרִיךְ לְבָרֵךְ[9].

9) והחזו"א כתב (או"ח סי' כה ס"ק ט) שהמברך לא הפסיד, והמיקל שלא לברך אין מוחים בידו.

[משנ"ב ס"ק ז]

פֵּרוּשׁ, שֶׁחוֹזֵר לְבֵיתוֹ רַק לִשְׁתּוֹת[10].

10) ובזמנינו, שנוהגים ליטול בכל ענין משום נקיות, כתב הכף החיים (ס"ק ט) שלפי המבואר בגמ' (יומא ל, א) שמי שידוע שדעתו קצרה [איסטניס] תוטל ידיו בכל אופן, יכול ליטול אף בחוץ משום שלא יחשדוהו, אם כן בזמנינו שהמנהג ליטול משום נקיות, נחשב כל אחד כמי שדעתו קצרה.

[משנ"ב ס"ק ט]

וְלֹא נִזְהַר לְשָׁמֹר יָדָיו, וְהֵן עֲסָקָנִיּוֹת[11].

11) ולגבי ברכה על הנטילה, כתב בביה"ל לקמן (סי' קעח ס"א ד"ה המוציא) שאם הפליג והסיח דעתו, נוטל ידיו ומברך 'על נטילת ידיים', ואם לא הסיח דעתו משמירת ידיו, יש לעיין בדבר לענין נטילה.

[משנ"ב ס"ק יב]

זֶה אֶת זֶה[12]. וְהוּא שֶׁלֹּא יֶהֱא שְׁהִיָּתָן הַרְבֵּה[13].

12) וכל זה דוקא כשאוכלים מקערה אחת, אבל כשכל אחד אוכל מקערה נפרדת, כתבו הערוך השלחן (ס"ד) והכף החיים (ס"ק טז) שאין צריכים להמתין זה לזה.

13) וכן אם סילק אחד מהם את ידו מן הקערה, ואם ימתין השני יתקלקל התבשיל מחמת שיתקרר ולא יהיה אפשר לאכלו, כתב הבן איש חי (שנה א פר' בהר אות ו) שאין צריך להמתין, אפילו קטן לגדול.

[משנ"ב ס"ק יג]

אֵין דֶּרֶךְ-אֶרֶץ לְתַלְמִיד-חָכָם לִשְׁתּוֹת מַיִם בְּפְנֵי רַבִּים[14].

14) ולענין האוכל בפרהסיא, כתב השו"ע (חו"מ סי' לד סי"ח) שהעושה כן פסול לעדות. ואף במקומות ובזמנים שדרך רוב האנשים לאכול בשוק, דעת הגרש"ז אויערבך (שערי הברכה פ"ג הע' סה) שהעושה כן פסול לעדות, שדברים שקבעו חז"ל נשארים לדורות.

[משנ"ב ס"ק טו]

וְהֵם יַנִּיחוּ כָּל אֶחָד בַּקְּעָרָה מְעַט בְּשָׁבִילוֹ[15].

15) ואף במקום שאין שמש, או במקום שאין נוהגים לשייר לשמש בקערה, כתב הבן איש חי (שנה א פ' בהר אות יד) שמידת דרך ארץ שישייר משהו ממאכלו, ולא יאכל את כולו. וכן כתב הגר"ח קניבסקי (עץ השדה פי"ט ס"ק יג).

[משנ"ב ס"ק טז]

אֵינוֹ מְחַיֵּב לִשְׁמֹעַ לְבַעַל-הַבַּיִת לַעֲבֹר[16] וכו', טוֹב לַגֶּבֶר לְהַסְתִּיר מַעֲשָׂיו[17].

16) ולגבי מי שנוהר מפת עכו"ם ואוכל עם אחרים שאינם נזהרים בזה, כתב הרמ"א (יו"ד סי' קיב סט"ו) שכיון שהפת היא עיקר הסעודה מותר לו לאכלה עמהם, משום חשש איבה וקטטה. והוסיף הרמ"א (שם), שאין ללמוד מזה לשאר איסורים. [וראה לעיל סי' קסח ס"ק כ].

17) והמתענה ומפרסם את תעניתו לאחרים, כתב השו"ע לקמן (סי' תקסה ס"ו) שיענש על כך. וכתב המשנ"ב שם (ס"ק יד), שאם שואלים אותו אם התענה, מותר לו לומר את האמת, כיון שאינו עושה כדי להשתבח ולהתפאר, ומ"מ נכון שיאמר שאינו מתענה, כדי שלא להחזיק טיבותא לנפשיה. אבן, אם מפצירים בו לאכול ואינו יכול להתנצל בלא לומר שהוא מתענה, יאמר שהוא מתענה. וכל זה בתענית שאדם מקבל על עצמו, אבל בתעניות קבועות, הוא במקום שמקילים בהן ההמון, כתב המשנ"ב (שם) שמצוה לפרסם שמתענה, כדי שילמדו ממנו.

ודוקא בדבר שלא פשט היתרו בכל ישראל, אבל דבר שפשט היתרו, כתב לעיל (סי' סג ס"ק ו) בשם הים של שלמה, שאם מחמיר בזה בפני רבים ויש לחוש ליוהרא, יש לנדותו, אלא אם כן ידוע שעושה כן לשם שמים. ואם מחמיר בפני רבו, ורבו מיקל, יש לנדותו אפילו אם עושה כן לשם שמים, ואפילו אם אינו פשוט כל כך להתיר, לא יחמיר נגד דברי רבו, אלא אם כן יש לו ראיה לסתור דבריו.

[משנ"ב ס"ק יז]

אִם אֵינוֹ עוֹשֶׂה כִּדְבָרָיו[18].

18) ובהקדמת ביאור הגר"א לשו"ע, הובא שפעם התארח הגר"א אצל בעל הבית אחד, והוגש לפניו מאכל, ואכל והקיא את המאכל שהוגש לפניו שלש או ארבע פעמים מחמת שנתקלקלה אצטומכתו, ועשה זאת משום ציווי בעל הבית, וביאר שכוונת חז"ל שאמרו 'כל שאמרו לך בעל הבית עשה', היינו עד שתצא נפשו [ובמעשה איש ח"ה עמ' קלח מובא שהחזו"א לא האמין למעשה זה].

[משנ"ב ס"ק יט]

אַף-עַל-פִּי שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל בָּבַיִת-אֲחֵת[19].

19) וכל זה בימות החול, אבל בשבת, מבואר בשו"ע לעיל (סי' קסז ס"א) ובמשנ"ב שם (ס"ק יב) שלא שייך מיחזי כרעבתנותא, שמשום חיבוב סעודת שבת הוא עושה כן, להרבות בסעודה.

ובמיני מאכלים שדרך לאחוז בהם בביצה ולאכול, כגון פיתה וכריך ['סנדוויץ'], כתב בשו"ת אור ליצין (ח"ב פמ"ו תשובה ז) שאין זה נראה כגרגרנות אפילו בימות החול. ולענין מיני הליפתן שעל הלחם, כתב בשו"ת אור ליצין (שם), שנראה פשוט שאין הם מצטרפים עם הפת לכביצה לענין זה.

[משנ"ב ס"ק כ]

וְאִם מְשַׁיֵּר אֲפִלּוּ מְעַט, תּוֹ לֹא הָוֵי גַּרְגְּרָן[20].

20) ואף על פי כן, ממידת דרך ארץ כתב המג"א (ס"ק יב) שיש לשתות דוקא בשתי פעמים.

[משנ"ב ס"ק כא]

וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן רי מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם[21].

21) בשעה"צ שם (ס"ק יא) כתב, ששיעור זמן שתיית רביעית לענין ברכה אחרונה ושאר דינים, הוא כדרך שתיית בני אדם, שאינם שותים הרביעית בבת אחת כי אם בשתי פעמים, כמבואר כאן שהיא מידת דרך ארץ.

וכל זה בימות החול, אבל בשבת, כתב התוספת שבת (סי' רעד ס"ק ד) שיתכן שמותר לשתות הכוס בפעם אחת, שלא שייך ביום זה 'מיחזי כרעבתנותא', והביאוהו הדעת תורה (ס"ט) והכף החיים (ס"ק לז), וכן משמע במשנ"ב לעיל (סי' קסז ס"ק יב) שבשבת אין 'מיחזי כרעבתנותא'.

[משנ"ב ס"ק כב]

הַיְנוּ פָּחוֹת מֵרְבִיעִית[22].

22) ולכתחילה, כששותה שלא בתוך סעודה, כתב השו"ע לקמן (סי' רי ס"א) שאין לשתות משקים פחות מרביעית, אלא אם כן שותה פחות מכזית, כיון שספק אם צריך לברך על שיעור זה ברכה אחרונה.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com

הִלְכוֹת דְּבָרִים הָאוֹהֲגִים בְּסְעוּדָה סִימָן קע

(דברכות). (ז) **וְהָנֵי** מִלֵּי **לִשְׁתּוֹת**, **אֲבָל לְאָכֹל** נוֹטֵל **אֲפִלּוּ** בְּחוּץ, דְּמִידַּע יָדְעֵי דַּאֲנִינָא דַּעְתֵּה (פרוש, שֶׁמִּתְטָרֶפֶת וּמִתְבַּלְבֶּלֶת דַּעְתּוֹ) **וְלֹא אָכַל בְּלֹא נְטִילָה.** (ח) **וְאִם דִּבֵּר עִם חֲבֵרוֹ וְהִפְלִיג,** (ט) **נוֹטֵל שְׁתֵּי** (ג) [ג] **יָדָיו** (י) **בֵּינַיִם שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ**: הגה וְהָא דְּבָעִינַן נְטִילָה לִשְׁתִיָּה דַּיְנוּ בְּתוֹךְ הַסְּעוּדָה דְּחַיְשִׁינַן שֶׁמָּא יֹאכַל, (יא) אֲבָל בְּלָאו הָכִי אֵין צָרִיךְ נְטִילָה לִשְׁתִיָּה (הר״י ס״פ אלו דברים ורש״י פרק אמר להם הממונה): **ב** [ד]**שְׁנַיִם מְמָתִינִים** (יב) **זֶה** אֶת **זֶה בְּקְעָרָה, שֶׁכְּשֶׁהֶאֱחַד** מְסַלֵּק יָדוֹ מִן הַקְּעָרָה (ד) [ד] (יג) **לִשְׁתּוֹת חֲבֵרוֹ** מַפְסִיק מִלֶּאֱכֹל **עַד שֶׁיִּגְמֹר הַשְּׁתִיָּה, אֲבָל אִם הֵם שְׁלֹשָׁה אֵין הַשְּׁנַיִם פּוֹסְקִין בִּשְׁבִיל הָאֶחָד**: **ג** [ה]**מְשַׁיְּרִין פֵּאָה בַּקְּעָרָה כָּל אֶחָד מֵהָאוֹכְלִים וְהוּא** (יד) **מָאֲכַל** (ס) הַשָּׁמֶשׁ, (טו) **אֲבָל כְּשֶׁהַשָּׁמֶשׁ** מֻעֶרֶה מִן הָאִלְפָּס לְתוֹךְ הַקְּעָרָה, **אֵין דֶּרֶךְ לְהַנִּיחַ בָּאִלְפָּס בָּלוּם לְעָרְכוֹ**: **ד** [ו]**אֵין מִסְתַּכְּלִין בִּפְנֵי הָאוֹכֵל וְלֹא בְּמָנָתוֹ, שֶׁלֹּא לְבַיְּשׁוֹ**: **ה** *[ז]**הַנִּכְנָס לָבַיִת,** (טז) כָּל מָה שֶׁ[ח]**אֹמְרִים לוֹ בְּעַל־הַבַּיִת** (ו) [ו] (יז) **יַעֲשֶׂה**: **ו** [ט]**לֹא יֵהָא אָדָם** (יח) קַפְּדָן (פרוש, כַּעֲסָן אוֹ רַגְזָן) **בְּסְעוּדָתוֹ**: **ז** (יט) [י]**לֹא יֹאכַל אָדָם פְּרוֹסָה** (ו) **כְּבֵיצָה, וְאִם אָכַל** (הרי) **זֶה גַּרְגְּרָן**: **ח** [יא]**לֹא יְשַׁתֶּה כּוֹסוֹ** (כ) בְּבַת־אַחַת, **וְאִם שָׁתָה הֲרֵי זֶה גַּרְגְּרָן.** (כא) **שְׁנַיִם, דֶּרֶךְ אֶרֶץ; שְׁלֹשָׁה, הֲרֵי זֶה מְגַפֵּי הָרוּחַ**: הגה מִיהוּ, **(כב)** כּוֹס קָטָן (מ) מְאוֹד מֻתָּר לִשְׁתּוֹתוֹ בְּבַת־אַחַת (ב״י), וְכֵן גָּדוֹל מְאוֹד בִּשְׁלֹשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה פְּעָמִים (ד״ע):

ד [ה]כתובות ס״ו ה עירובין נ״ג ו [ו]פֵּרוּשׁ בְּפֶרֶק ז מֵהִלְכוֹת [ז]ברכות ד [ח]פֵּרוּשׁ דֶּרֶךְ אֶרֶץ הוּא שָׁם פֶּרֶק ד ח שָׁם ט שָׁם (*) פֵּרוּשׁ, לֹא יֵאָמֵר פְּרוּקָה בְּבֵיצָה בְּיָדוֹ] י שָׁם וּבְסַנְהֶדְרִין פ״ו וּבְיצה כ״ה

בַּאֵר הֵיטֵב

(ג) **יָדָיו.** וא״צ לְבָרֵךְ הַמּוֹצִיא כְּמ״ש רַמ״א סי׳ קעח, מ״א [רַעְיָן בְּסֵפֶר בִּרְכַּת־אַבְרָהָם דַּף צד]: (ד) **לִשְׁתּוֹת.** ל״ד לִשְׁתּוֹת אֶלָּא ה״ה לִד״א מְחֻיָּב לְהַמְתִּין, מ״א. אֵיתָא בְּתוֹס׳ כְּכוֹרוֹת דַּף מד: אֵין שׁוֹתִין מַיִם בִּפְנֵי דַּבִּים אֶלָּא יַחֲפֹךְ פָּנָיו, וְשֶׁלֹּא בְּשָׁעַת סְעוּדָה אֲפִלּוּ בְּשָׁאר מַשְׁקִין יַחֲפֹךְ. בְּכְתֻבּוֹת דַּף סה, אִשָּׁה שֶׁאֵין בַּעְלָהּ עִמָּהּ אֵין לָהּ לִשְׁתּוֹת יַיִן, וּבְאַכְסַנְיָא אֲפִלּוּ בַּעְלָהּ עִמָּהּ אָסוּר, וה״ה שְׁאָר מַשְׁקִין הַמְשַׁכְּרִין, מ״א. וְאִם הִיא רְגִילָה לִשְׁתּוֹת יַיִן בִּפְנֵי בַּעְלָהּ, מֻתֶּרֶת לִשְׁתּוֹת מִעַט שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בַּעְלָהּ, וְעַיֵּן בא״ע סי׳ ע: (ה) **הַמַּשְׁמִישׁ.** וּמִדַּת חֲסִידוּת לִתֵּן לוֹ מִיָּד דָּבָר מוּעָט, ע״ל סי׳ קסט ס״א: (ו) **יַעֲשֶׂה.** וּמ״מ אֵין דֶּרֶךְ־אֶרֶץ שֶׁיַּעֲשֶׂה מִיָּד עַד שֶׁיַּסְצִיר בּוֹ, אֲבָל לְגַדּוֹל עוֹשִׂין מִיָּד, עמ״א: (ז) **כְּבֵיצָה.** אֲפִלּוּ אוֹכֵל מְעַט, רַק שֶׁאוֹתָהּ פְּרוֹסָה כְּבֵיצָה בְּיָדוֹ, ב״י: (ם) **מְאֹד.** פֵּרוּשׁ, שֶׁהוּא קָטָן מִרְבִּיעִית,

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

[ג] **יָדָיו.** עבה״ט. וְעַיֵּן בר״י פָּתַב שָׁמּוּ״ה פָּתַב שָׁם בְּשֵׁם צְרוֹר־הַחַיִּים: וְשָׁמַעְתִּי מִמּוֹרִי הָרַב ר׳ פָּרָץ שֶׁאִם נוֹטֵל בְּיָדוֹ פַּת אֵין צָרִיךְ נט״י, שְׁדַעְתּוֹ עָלֶיהָ וְאֵינוֹ מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ. ע״ש: [ד] **לִשְׁתּוֹת.** עבה״ט. וְהֵא״ר הִשְׁיג עַל הַמג״א, וַהֲבִיאוֹ בְּאֶשֶׁל־אַבְרָהָם, ובבר״י כ׳ שֶׁנִּרְאֶה לוֹ בְּפִשְׁט הַתּוֹסָפוֹת תְּהֹמג״א, ומ״ש בְּשֵׁם פְּסָקִי תוֹסָפוֹת אֲשֶׁר דט״ס נָפַל כָּאן, ע״ש. וְאַתְּמָה מ״ש הָא״ר מִפְּסָקֵי תוֹסָפוֹת נִרְאֶה שֶׁנִּנְתָּנוּ לִסְפֹּר אֶחָד שֶׁנָּדַּ שְׁמוֹ שֶׁהָיָה בְּיַד הָא״ר, כְּמוֹבָאָר לְמֵעְלָה שֶׁכְּבָשָׂה מִקְּרוֹמוֹת מְבִיא מִפְּסָקֵי הַתּוֹסָפוֹת שֶׁאֵין הַנְּגָזָה עַל פְּסָקֵי הַתּוֹסָפוֹת שֶׁלָּנוּ, ע״ש: [ו] **יַעֲשֶׂה.** עבה״ט. וְעַיֵּן מ״ש אא״ז מַהֲרַ״שׁ א בְּחִדּוּשׁ אַגָּדוֹת שֶׁלֹּא יִקָּרֵב, וְעַיֵּן בא״ר, וּבבר״י פָּתַב לְהַנִּיחַ כָּמָּהֶ״שׁ א, ע״ש. וְכָתַב בבר״י, מִיד עַד שֶׁיַּסְצִיר בּוֹ, אֲבָל לְגָדוֹל עוֹשִׂין מִיָּד, עמ״א: (ז) **כְּבֵיצָה.** אֲפִלּוּ אוֹכֵל מְעַט, רַק שֶׁאוֹתָהּ פְּרוֹסָה כְּבֵיצָה בְּיָדוֹ, ב״י: (ם) **מְאֹד.** פֵּרוּשׁ, שֶׁהוּא קָטָן מִרְבִּיעִית,

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

צָרִיךְ לְבָרֵךְ[9], עַיֵּן שָׁם: (ז) **וְהָנֵי מִלֵּי לִשְׁתּוֹת.** פֵּרוּשׁ, שֶׁחוֹזֵר לְבֵיתוֹ רַק לִשְׁתּוֹת[10], דְּאַף לָזֶה צָרִיךְ נְטִילָה (מ) שֶׁמָּא יָבוֹא לֶאֱכֹל, וּכְדִלְקַמָּה בְּהַגָּ״ה: **(ח) וְאִם דִּבֵּר וְכוּ׳.** אַיְצָא (ט) לְחוּץ קַאי: **(ט) נוֹטֵל שְׁתֵּי יָדָיו.** דְּכֵינָן דְּהִפְלִיג שָׁעָה אַחַת אוֹ שְׁתַּיִם, הִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִסְּעוּדָתוֹ וְלֹא נִזְהַר לִשְׁמֹר יָדָיו, וְהֵן עַסְקָנְיוֹת[11] [רש״י]. וְכָתַב הַבְּרָכֵי־יוֹסֵף בְּשֵׁם סֵפֶר צְרוֹר־הַחַיִּים, דְּכְשֶׁנּוֹטֵל פַּת בְּיָדוֹ בָּשָׁעָה שֶׁמְּבָרֵךְ, אֵין צָרִיךְ נְטִילָה, שֶׁדַּעְתּוֹ עָלֶיהָ וְלֹא יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ: **(י) בֵּינַיִם שֶׁהִסִּיחַ דַּעְתּוֹ.** וּבֵין (י) לְאַכְזָלָה וּבֵין אִשְׁתֵּיהּ קָאֵי, בֵּינַיִם שֶׁהִפְלִיג. וּמִכָּל מָקוֹם ׳הַמּוֹצִיא׳ אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ שֵׁנִית (מ) אַף אִם בִּרְדָאי נָגַע בְּמָקוֹם הַטְּנוּפָת [מ״א]: **(יא) אֲבָל בְּלָאו הָכִי אֵין צָרִיךְ וְכוּ׳.** וּכְמוֹ שֶׁפָּסַק הַמְחַבֵּר לְעֵיל בְּסִימָן קנח סָעִיף ו: **ב (יב) זֶה אֶת זֶה**[12]. וְהוּא, (יב) שֶׁלֹּא יְהֵא שְׁהִיָּתָן הַרְבֵּה[13] וְשֶׁלֹּא יַפְסִיק בְּדִבְרֵי שִׂיחָה: **(יג) לִשְׁתּוֹת.** וְהוּא הַדִּין (יג) לְדָבָר אַחֵר. (ז) אֵין דֶּרֶךְ־אֶרֶץ לְתַלְמִיד־חָכָם לִשְׁתּוֹת מַיִם בִּפְנֵי רַבִּים[14], אֶלָּא יַחֲפֹךְ פָּנָיו לְצַד אַחֵר. **(טו)** וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּדַוְקָא שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת סְעוּדָה, אֲבָל בִּשְׁעַת סְעוּדָה שָׁרֵי, וְשָׁאר מַשְׁקִין מַתִּר בְּכָל גַּוְנֵי. בְּשֵׁ״ס פְּתָבוֹת ס״ה — אִשָּׁה שֶׁאֵין בַּעְלָהּ עִמָּהּ אֵין לָהּ לִשְׁתּוֹת יַיִן; וּכְשֶׁהִיא בְּדֶרֶךְ בַּאֲכְסַנְיָא, אֲפִלּוּ בַּעְלָהּ עִמָּהּ אָסוּר, וְהוּא הַדִּין בִּשְׁאָר מַשְׁקִין הַמְשַׁכְּרִין. וְאִם הִיא רְגִילָה לִשְׁתּוֹת בִּפְנֵי בַּעְלָהּ, מֻתֶּרֶת לִשְׁתּוֹת מְעַט שֶׁלֹּא בִּפְנֵי בַּעְלָהּ, מַתִּר בְּמִשְׁנָה בְּרוּרָה סָעִיף־קָטָן ב: **(טו) אֲבָל כְּשֶׁהַשָּׁמֶשׁ וְכוּ׳.** פֵּרוּשׁ, כְּשֶׁהַשָּׁמֶשׁ מְעֻרֶה מִן הָאִלְפָּס לְתוֹךְ הַקְּעָרָה, אֵינוֹ מֻדָּרָךְ הַמּוֹסָר שֶׁיִּשְׁיַּר לְעַצְמוֹ בָּאִלְפָּס, אֶלָּא יְעָרֶה הַכֹּל, וְהֵם יַנִּיחוּ כָּל אֶחָד בְּקְעָרָה מְעַט בִּשְׁבִילוֹ[15]: **ה (טז) כָּל מָה שֶׁיֹּאמְרוּ וְכוּ׳.** הַיְנוּ, אֲפִלּוּ דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ קְצָת גַּסּוּת וּשְׁרָרָה שֶׁלֹּא הָיָה עוֹשֶׂה כֵּן הָאוֹרֵחַ מִשּׁוּם עֲנָוָה, אַף־עַל־פִּי־כֵן יַעֲשֶׂה [תוספות]. וְאִם הָאוֹרֵחַ נוֹהֵג אֵיזֶה פְּרִישׁוּת בְּדָבָר שֶׁעוֹשֶׂה מִשּׁוּם סֵרוּךְ־אִסּוּר, אֵינוֹ מְחֻיָּב לְשָׁמְעַ לְבַעַל־הַבַּיִת לַעֲבֹר[16], אֲבָל דָּבָר שֶׁהוּא פְּרִישׁוּת בְּעַלְמָא, טוֹב לְהַסְתִּיר מַעֲשָׂיו[17] [שע״ת, ע״ש]: **(יז) יַעֲשֶׂה.** עַיֵּן בְּבֶגְדֵי־יֶשַׁע שֶׁמְּצַדֵּד, דְּהַיְנוּ דַּוְקָא זוֹלֶת אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, אֲבָל בַּאֲכִילָה וּשְׁתִיָּה אִם אֵינוֹ תָּאֵב לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת יוֹתֵר וְהַבַּעַל־הַבַּיִת מַפְצִירוֹ לָזֶה, אֵינוֹ מְחֻיָּב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יַזִּיק לוֹ הָאֲכִילָה, וְאֵין בָּזֶה מְנִיעַת כָּבוֹד לְבַעַל־הַבַּיִת אִם אֵינוֹ עוֹשֶׂה כִּדְבָרָיו[18] עַיֵּן שָׁם: **ו (יח) קַפְּדָן בְּסְעוּדָתוֹ.** מִפְּנֵי (יח) שֶׁמּוֹנֵעַ בְּנֵי־בֵיתוֹ לָתֵת כְּלוּם לָעֲנִיִּים מִפְּנֵי יִרְאַת קַפְּדָנוּתוֹ; **(יח)** וְעוֹד, כִּי הָאוֹרְחִים וּבְנֵי־בֵיתוֹ מִתְבַּיְּשִׁים אָז לֶאֱכֹל, כִּי יַחְשׁוֹ פֵּן יִתְרַגֵּשׁ וְיַקְפִּיד עַל אֲכִילָתָן: **ז (יט) לֹא יֹאכַל אָדָם וְכוּ׳.** וְהַבַּיִת־יוֹסֵף מְצַדֵּד, דַּאֲפִלּוּ לֶאֱחֹז בְּיָדוֹ (יט) כְּבֵיצָה אֵינוֹ כְּדַאי אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵינוֹ אוֹכֵל כְּבֵצָה אֶחָת[19]: **ח (כ) כְּבַת־אַחַת.** וְאִם מְשַׁיֵּר אֲפִלּוּ מְעַט, תּוֹ לֹא הָוֵי גַּרְגְּרָן[20] [מ״א]: **(כא) שְׁנַיִם, דֶּרֶךְ אֶרֶץ.** פֵּרוּשׁ, כְּשֶׁשּׁוֹתִים בְּשֶׁנֵּי פְּעָמִים. וְעַיֵּן לְקַמָּן סִימָן רי מַה שֶּׁכָּתַבְנוּ שָׁם[21]: **(כב) כּוֹס קָטָן.** הַיְנוּ פָּחוֹת מֵרְבִיעִית[22]. וְכָל זֶה

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(מ) רַשׁ״י: **(ט)** כֵּן מַשְׁמַע מִלְּבוּשׁ וְחַיֵּי־אָדָם: (י) וְעַיֵּן בְּמִגְּן־אַבְרָהָם אִם לְעִנְיָן זֶה גַּם־כֵּן אָמְרִינַן דְּלַאֲכִילָה אֲנִינָא דַּעְתָּא וּמֻתָּר לִטֹּל מִבַּחוּץ וְלִכְנָס, יֵשׁ דִּיעוֹת בַּפּוֹסְקִים וְיֵשׁ לְהָקֵל בָּזֶה כְּהַטּוּר וְהָרַמְבַּ״ם וְהָרַא״ה, דְּגַם בָּזֶה לְעִנְיַן אֲכִילָה מֻתָּר לִטֹּל מִבַּחוּץ: (יא) כֵּן מוּכָח מֵהָרַמְ״א שֶׁרָמַז הַמְּגַן־אַבְרָהָם: (יב) אֵלִיָּה רַבָּה בְּשֵׁם צְדָה־לַדָּרֶךְ: (יג) מְגַן־אַבְרָהָם וְאֵלִיָּה רַבָּה וש״א, וְלֹא כְּלִבּוּשׁ: (יד) מְגַן־אַבְרָהָם מִתּוֹסְפוֹת בְּכוֹרוֹת מ״ד: **(טו)** אֵלִיָּה רַבָּה, עַיֵּן שָׁם, וְעַיֵּן בְּשַׁעֲרֵי־תְּשׁוּבָה. וּמַה שֶּׁכָּתַבְתִּי ״תַּלְמִיד חָכָם״ הוּא מַרַשׁ״י שָׁם: (טז) מְגַן־אַבְרָהָם: (יז) לִבּוּשׁ. וְטַעַם זֶה נִרְאֶה מִמַּעֲשֶׂה שֶׁהוּבָא בְּבֵית־יוֹסֵף: (יח) לְחֶם־חֻמְּדוֹת וַעֲטֶרֶת־זְקֵנִים: **(יט)** וּלְעִיל בְּסִימָן קסז סָעִיף א מוּכָח דְּדַוְקָא אָסוּר, אֲבָל בְּכַבִּיצָה שָׁרֵי לְאֶחָד:

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com

מילואים

הִלְכוֹת בְּצִיעַת הַפַּת סִימָן קסח

המשך מעמוד קודם

[משנ"ב ס"ק ל]

דְּאִי לָאו הָכֵי הָוֵי לֶחֶם גָּמוּר[26].

26) ואף שדינם של מי סחיטת פירות הוא כזיעה בעלמא, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' לב) שמועילים הם לעשות את העיסה כפת הבאה בכיסנין, מפני שמ"מ יש טעם ניכר של מי הפירות בעיסה, ומה לי אם מברכים על המים 'בורא פרי העץ' או שמברכים עליהם 'שהכל'.

הִלְכוֹת דְּבָרִים הַנּוֹהֲגִים בַּפְּעוּדָה סִימָן קסט קע

המשך מעמוד 142

בדין מי שנגע באמצע סעודה בזיעה, שלדעת המהרש"ל אינו צריך לברך 'על נטילת ידים', ואפילו אם עשה צרכיו באמצע סעודתו אינו צריך לברך, אלא אם כן הלך והפליג באמצע סעודתו, ויש הסוברים שצריך לברך. ולמעשה הכריע שם, שאם עשה צרכיו או שנגע במקום מטונף ממש או שהלך והפליג, צריך נטילת ידיים בברכה. אבל אם נגע במקומות המכוסים או שהשתין אף ששפשף, צריך נטילת ידיים כדין, אבל לא יברך.

[משנ"ב ס"ק ז]

שֶׁלֹּא יֵרָאֶה כְּכְרוּת שָׁפְכָה, וְכַנַּ"ל בְּסִימָן ג[7].

7) שכתב השו"ע שם (סי"ג) שלא ישתין מעומד, מפני הניצוצות הניתזים על רגליו. וביאר במשנ"ב שם (ס"ק כג), שהוא כדי שלא יאמרו שהוא כרות שפכה. עוד כתב שם (ס"ק כד), שאם קרה שנפלו ניצוצות על רגליו, מצוה לשפשפם.

[שעה"צ ס"ק ו]

הֲלֹא צָרִיךְ לְבָרֵךְ 'אֲשֶׁר יָצַר' וְגַם בִּרְכַּת-הַמָּזוֹן, וּכְשֶׁמֵּי-רַגְלַיִם עַל רַגְלָיו הֲלֹא אָסוּר לְבָרֵךְ[8].

8) ואם יש מי רגלים על רגליו אלא שמכוסים בבגדו, והבגד לא נרטב, כתב לעיל (סי' עח ס"ק ג) שאם שתתו באמצע קריאת שמע או תפילה, מותר לו להמשיך לאומרם.

הִלְכוֹת דְּבָרִים הַנּוֹהֲגִים בַּפְּעוּדָה סִימָן קע קעא

המשך מעמוד 146

אויערבך (מאור השבת ח"ב פניני המאור סי' ל ס"ק ד) שיש להקל לתלות את התיק או השקית, כיון שאינו עשוי זאת בדרך של בזיון. [ובמאור השבת (שם) הסתפק, שמא לא התיר הגרש"ז אויערבך את הדבר אלא אם כן תולה את הפת בתיק או בשקית העומדים לשימוש תדיר ונחשבים ככלי גמור, מה שאין כן בשקית ניילון חד פעמית, שיתכן שתליית לחם בתוכה נחשבת דרך בזיון].

8) וכן לגבי פרוסת המוציא, כתב לעיל (סי' קסז ס"ק פח) שלא יזרקנה על השולחן לפני האורחים, אפילו אם לא נמאס המאכל על ידי הזריקה, ועוד כיון שהיא פרוסת המוציא נחשב בזיון מצוה.

ולזרוק על חתן העלה לתורה מיני עוגות או ופלים בתוך שקית, דעת הגרי"ש אלישיב (שיעורי מס' ברכות ג, ב, עמ' תקעב) שאסור, מפני שדינם כפת לענין זה. [ובאמרי נעם (להגר"א, ברכות ג, ב) ובפני שלמה (שם) מבואר שאין לפת הבאה בכסנין חשיבות פת לענין זה, וראה רש"ש שם].

ופירורי פת שאין בהם כזית, כתב השו"ע לקמן (סי' קפ ס"ד) שמותר לאבדם, אך מ"מ קשה לעניות. וכתב המשנ"ב שם (ס"ק י), שהייני דוקא לדרוס עליהם שהוא בזוי גדול, אבל להשליכם למים אינו קשה לעניות, אפילו כשנאבדים על ידי זה, כיון שהם פחות מכזית. ובשם הברכי יוסף כתב שיש להחמיר בפירורים רבים המצטרפים לכזית. וראה מה שכתבנו שם.

וקודם שיטול ידיו למים אחרונים, כתב השו"ע שם (ס"ג) שיש לכבד את הבית שלא ישארו שם פירורים וימאסו במים של הנטילה, שאף על פי שמותר לאבד פירורים שאין בהם כזית, מ"מ יש לחוש שמא יהיה השמש עם הארץ ויניח גם פירורים שיש בהם כזית שאסור לאבדם ביד. עוד כתב שם, שעכשיו אין אנו נוהגים כך, מפני שאין אנו מסלקים את השולחן, ואנו נוטלים הידיים חוץ לשולחן במקום שאין שם פירורים, וליכא למיחש למידי. וכתב במשנ"ב שם (ס"ק ז), שכשנוטלים את הידיים בבלי על השולחן כמנהגינו, לכולי עלמא צריך לנקות את הפירורים שמסביב. וראה מה שכתבנו שם.

[משנ"ב ס"ק י]

שֶׁהֵם רַבִּים וּמִתְמַעֲכִים עַל-יְדֵי זְרִיקָה וְנֶמְאָסִים[9].

9) ולגבי בשר, דעת הגרש"ז אויערבך (עץ השדה פי"ח הע' ד) שאם הוא מבושל אסור לזרקו משום שהוא נמאס בזריקתו, אבל בשר צלוי מותר משום שאינו מתמעך.

[ביה"ל ד"ה הלכך]

כְּגוֹן לְחָלוֹת עַל הַפָּתִים דָּבָר שֶׁיֵּשׁ בְּהֶן אֹכֶל-נֶפֶשׁ, דְּמִפְסִידָן עַל-יְדֵי-זֶה, עַיֵּן שָׁם[10].

10) שם מבואר שעושים חופות לחתנים ולכלות, ותולים בהם דברים שלא הביאו אוכל נפש, אבל דברים שהביאו אוכל נפש אסור, מפני שנאספים בהנאה.

ואף מאכלים האסורים בהנאה כגון ערלה וכלאי הכרם, כתב הפמ"ג (א"א ס"ק א) שמ"מ אסור להשליכם בדרך בזיון, שאף שאין זה הפסד אוכלים, מ"מ נחשב ביזוי אוכלים, ומצוה לשורפם אבל לא לבזותם. ודעת הגרש"ז אויערבך (ששי"כ פ"כ הע' צח), שיתכן שלא אסר הפמ"ג לבזות אוכלים האסורים בהנאה, אלא בערלה וכדו', אבל חמץ שהתורה ציוותה להשביתו בכל דבר, ושורפים אותו בדרך בזיון, מותר לבזותו.

והמחמיר שלא למכור חמץ בעין ורוצה לזרוק את החמץ שיש לו, כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קכ) שהואיל ואיסור 'בל תשחית' הותר מכללו במקום תועלת או מצוה, לכן במקום חומרא כגון זו אין לחוש משום 'בל תשחית'.

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones
Tél (France) : 01.80.91.62.91
Tél (Israël) : +972.77.466.03.32
contact@torah-box.com